

С. Поцелуйко,
науковий керівник – канд. філос. наук, доц. О.П. Бойко,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ОНТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕТИКИ ПЛАТОНА І СУЧАСНІСТЬ

Серед нескінченного розмаїття проблем, які постійно виникали перед людством, найактуальнішою, можливо, була проблема самовдосконалення людини і реалізація нею багатства внутрішнього потенціалу. У наш час усе більшого значення набуває проблема моральної спрямованості індивідів, їх ціннісна спрямованість.

Вивчення ідей, які закладені у філософії Платона, а також вирішення цих питань багато в чому можуть допомогти сучасній людині зробити правильний вибір. Адже людина, як вчили отці християнської церкви, відрізняється від янгола тим, що здатна обирати як добро, так і зло.

Тому філософські підвалини платонівського вчення – обґрунтування таких чеснот, як доброта, мужність, стриманість, урівноваженість – можна покласти в основу сучасної етичної концепції.

Свої діалоги Платон писав з єдиною метою – допомогти людям зрозуміти суть благого життя і спонукати їх жити відповідно до такого розуміння.

В усіх речах від природи закладене прагнення удосконалювати своє буття. Людина не виняток. Коли душа реалізує цю природну схильність, результат її правильної діяльності називається чеснотою. Те ж саме відбувається, коли добре й у згоді з природою працює тіло. Такий стан ми називаємо здоров'ям.

Чеснота – це знання. Як і мистецтво, чесноту неможливо опанувати без зусиль або завдяки щасливому випадку. Людина не може чинити добре, якщо не знає, що саме вона робить, а також чому і як це слід робити.

Найбільш ясне і повне формулювання етики Платона бачимо в його праці “Держава”. Тут філософ намагається дати аналіз суспільного ладу, в якому змогла б реалізуватися природа людини.

Одна з головних думок філософа – державою повинна керувати обізнана людина, професіонал своєї справи. Керуючи країною, він повинен бути взірцем моральності, а найвищою метою має бути добробут громадян. “Кожен, хто чимось керує, ніколи, оскільки він справжній управитель, не зважає і не дає розпорядження на те, що йому вигідне, а лише на те, що вигідне його підлеглому, для якого він сам і існує”.

Також Платон стверджував, що душа людини має три сторони – розумну, афективну (емоційну) та чуттєву (що жадає). Якщо переважає розумна частина душі, то людям властива мудрість, що служить добру. Якщо ж переважає афективна частина душі, то перед нами “воїн-страж”, людина, що вміє підкоряти свої пристрасті обов'язку. Що ж стосується чуттєвого типу душі, то він належить людям, що займаються торгівлею чи фізичною працею.

Співвідношення між окремими елементами душі Платон порівнює з колісницею, в яку запряжені два коні – запал і жадання, а править ними розум. Один з коней – прекрасної статі, з вигляду прямий і ставний, розумний і сором'язливий; він не чекає удару, але слухається одного наказу і слова. Навпаки, інший – кривий, схильний до хтивості і непокори. Один кінь тягне догори, до добра, інший – вниз, до зла. Важка задача візника!

Хоча кожній людині притаманні всі три складові, але судити можна тільки за тією, яка у душі переважає.

І все ж таки ієрархічна закріпленість не повинна бути незмінною. “Кожному з громадян слід доручати саме те заняття, до якого він має схильність, щоб, займаючись лише тією справою, яка йому підходить, кожний ставав би для себе єдністю, а не множинністю, і так само ціла держава стане єдиною, а не множинною”.

Саме в цьому і полягає справедливість, найважливіша, на нашу думку, чеснота, наявність якої дає змогу державі досягти могутності, розквіту і, головне, добробуту громадян.

Суть її саме в тому, що кожен стан повинен обмежуватися виконанням своєї функції та задовольнятися своїм чітко визначеним місцем, не виходячи за межі відведеної йому сфери діяльності. Кожен повинен піклуватися про благо держави відповідно до своїх здібностей.

Слід відзначити, що важливою рисою категорії “справедливість” є те, що її власне етичний зміст пов'язаний із проблемами економіки, політики, права. Можна сказати, що “вектор” справедливості з ідейних і моральних висот спрямований безпосередньо на конкретику реального суспільного життя. Етика та мораль потрібні економісту, бізнесмену, менеджеру не тільки заради досягнення економічного успіху, але і для організації соціально-відповідальної господарської діяльності, можливо, безгрішної діяльності, з нашої точки зору.

Етика повинна слугувати не тільки людині, але й суспільству. І тому етика пропонує не тільки норми, що стимулюють певну господарську активність, але й ті норми, що обмежують її.

Отже, не існує конфлікту між дійсним обов'язком і справжнім інтересом людини. Обов'язок і користь врешті-решт збігаються. Головне бути собою і в усьому зберігати собі вірність. І це буде набагато приємнішим та кориснішим, ніж негарними і нерозумними вчинками спотворювати свою природу.

Етика Платона є однією з перших спроб поставити етичні істини на вищий щабель у людських відносинах, звернути увагу на поняття “добро” як верховну міру, силу і сенс усякого існування.

Співвідношення моралі та політики є одвічною проблемою, яка завжди викликає інтерес не лише політиків, філософів, а своєю актуальністю тримає в постійній напрузі всіх людей. І для того, щоб громадянське суспільство та держава почали розвиватися, ми повинні зрозуміти – від нас багато, що залежить, і не треба сидіти склавши руки, треба накладати табу на будь-які аморальні речі, і це дасть певний результат.